

10. 3. 2014

Vezměte, prosíme, na vědomí, že text článku odpovídá platné právní úpravě ke dni publikace.

Zástavní právo k pohledávce dle NOZ

Jak již všichni vědí, dne 1. ledna 2014 nabyl účinnosti zákon č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „NOZ“), který do českého soukromého práva přináší četné (nejen terminologické a systematické) změny a klade zvýšený důraz na autonomii smluvních stran a platnost právních úkonů (jednání) před jejich neplatností. V některých případech jsou nová pravidla poněkud sporná a vyvolávají odmítavé reakce, přičemž některé možné problémy jsou následně „překlenuty výkladem“ (např. požadavek plné moci ve formě notářského zápisu pro hlasování na valné hromadě). V mnoha jiných případech však zůstávají dopady NOZ nejasné.

WEINHOLD LEGAL

Rozsáhlých změn doznala i úprava a celkové pojetí věcných práv, včetně práva zástavního. Vedle nových možností (např. využití budoucího zástavního práva při financování převodů jednotek z majetku družstva), institutů (např. ujednání pořadí zástavního práva, záměna zástavního práva nebo uvolněné zástavní právo) a nové právní úpravy výkonu zástavního práva (stále poněkud nejasné ustanovení § 1315 NOZ a notifikační povinnosti v případě započetí výkonu zástavního práva), se změny dotkly i jednotlivých „druhů“ zástavního práva, včetně zástavního práva k pohledávce. Cílem tohoto článku je srovnat právní úpravu zástavního práva k pohledávce v NOZ a v zákoně č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník (dále jen „OZ“) a poukázat na některé praktické problémy, které NOZ v této oblasti přináší.

Dle důvodové zprávy k NOZ je právní úprava zástavního práva k pohledávce podrobnější, přičemž byly reflektovány zejména připomínky vznášené z bankovního sektoru. Inspirace v obchodní/bankovní praxi je zřejmá již z obecných ustanovení - ve vztahu k dluhům, které je možno zajistit viz ustanovení § 1311 NOZ (oproti § 155 odst. 4 OZ chybí požadavek určení doby vzniku pohledávky/dlhu) a ve vztahu k předmětu zajištění viz ustanovení § 1310 a § 1341 NOZ (využití budoucího zástavního práva při financování převodů jednotek již bylo zmíněno výše).

Předmět zajištění

Obecnou změnou, která však má vliv i na zástavní právo k pohledávce, je změna v pojetí věci - pohledávku je nyní nutné považovat za movitou věc nehmotnou (srov. § 498 odst. 2 NOZ a § 118 odst. 1 OZ).

V našem případě je zástavou pohledávka, tedy právo na plnění dlužníka zástavce, který se tak stává poddlužníkem. Z hlediska způsobilosti určité pohledávky být zástavou NOZ nejprve v ustanovení § 1310 obecně stanoví, že zástavou může být každá věc, se kterou se dá obchodovat, a v ustanovení § 1335 odst. 1, že zastavit lze pouze pohledávku, kterou lze postoupit. Oproti OZ tak byl okruh pohledávek, které je možno zastavit, rozšířen (srov. ustanovení § 1881 NOZ a § 525 OZ). V této souvislosti stojí za zmínku i ustanovení § 1887 NOZ, které výslovně upravuje možnost postoupení a

tedy zřejmě i zastavení souboru pohledávek. V ustanovení § 1335 odst. 1 NOZ je nyní výslovně upravena možnost zastavit pohledávku zástavce vůči zástavnímu věřiteli, což je vhodné především v případě zastavení peněžních prostředků na bankovním účtu ve prospěch banky, která účet vede.

Výše uvedené se dle OZ ani NOZ netýká cenných papírů, přestože i z cenných papírů typicky vyplývá pohledávka věřitele za dlužníkem. Zástava cenných papírů má totiž i nadále svou zvláštní právní úpravu, která je po zrušení zákona o cenných papírech kompletně obsažena již jen v NOZ.

Vznik zástavního práva a účinky vůči poddlužníkovi

Dle ustanovení § 159 OZ vznikalo zástavní právo k pohledávce uzavřením smlouvy, nebylo-li ve smlouvě ujednáno něco jiného, přičemž se nepředpokládá a ani technicky nebyl možný zápis zástavního práva v jakémkoliv veřejném seznamu či rejstříku zástav. První věta ustanovení § 1335 odst. 2 NOZ v podstatě přejímá právní úpravu OZ, ve větě druhé se však stanoví, že je možné ujednat zápis zástavního práva do rejstříku zástav, zástavní právo pak vzniká zápisem do tohoto rejstříku. Dle obou právních předpisů je nutná písemná forma zástavní smlouvy. Pokud by se ovšem zástavní právo zapisovalo do rejstříku zástav, bylo by navíc nutné zástavní smlouvu uzavřít ve formě notářského zápisu.

Zástavní právo nabývá vůči dlužníkovi zastavené pohledávky účinky okamžikem, kdy je mu zástavním dlužníkem oznámeno nebo zástavním věřitelem prokázáno. Problém však může v praxi nastat při aplikaci druhé věty § 1335 odst. 2 NOZ. V případě zápisu do rejstříku zástav totiž není nutné poddlužníkovi vznik zástavního práva oznamovat ani prokazovat, zástavní právo je vůči němu účinné přímo tímto zápisem. Vzhledem k tomu, že rejstřík zástav není veřejně přístupný, může v praxi lehce dojít (a pravděpodobně bude často docházet) k situaci, kdy dlužník bude plnit nesprávné osobě.

Plnění dlužníka zastavené pohledávky

Tuto problematiku v OZ upravoval jediný paragraf, který stanovil, že po splatnosti zastavené pohledávky je dlužník povinen splnit svůj dluh zástavnímu věřiteli. Již pouze v komentáři k tomuto ustanovení § 167 OZ[1] se dočteme, že poddlužník je povinen plnit zástavnímu věřiteli i v případě, že zajištěná pohledávka zástavního věřitele není dosud splatná.

NOZ sice věnuje plnění dlužníka zastavené pohledávky mnohem více prostoru, nedá se však říci, že kvantita jde ruku v ruce s kvalitou. Dlužník zastavené pohledávky je před splatností zajištěného dluhu povinen plnit nedílně zástavnímu věřiteli a zástavnímu dlužníku (§ 1336 odst. 1 NOZ). Lze však pouze doporučit, aby toto pravidlo bylo v zástavní smlouvě vyloučeno (§ 1340 NOZ). Poté, co se zajištěný dluh stane splatným, má zástavní věřitel právo na to, aby dlužník zastavené pohledávky plnil pouze jemu (pokud je zastavená pohledávka splatná), resp. aby mu byla postoupena (nestala-li se ještě splatnou). V prvním případě pak musí o uplatnění svého práva podat zprávu věřiteli zastavené pohledávky (zástavci).

Nové je i pravidlo obsažené v ustanovení § 1339 NOZ, jehož smyslem (podobně jako v případě plnění z pojištění zástavy dle § 1354 NOZ) zřejmě bylo zjednodušit způsob, jakým se zástavní věřitel může dostat k peněžním prostředkům na účtu zástavce. Zástavnímu věřiteli totiž stačí přikázat tomu, kdo účet vede (banka), aby mu vyplatil zůstatek na účtu do výše zajištěného dluhu, pokud mu výši a splatnost zajištěného dluhu oznámí. Uvedené ustanovení sice předpokládá účinnost zástavního práva vůči bance, nicméně ve spojení s účinkem zápisu zástavního práva do rejstříku zástav (viz výše) se mohou banky dostat do velmi komplikované situace. Řešením potenciálních problémů by mohla být buď rychlá legislativní změna, nebo zápis zákazu zřízení zástavního práva k pohledávkám z bankovních účtů do rejstříku zástav.[2] To však v praxi nepřichází v úvahu.

Konflikt OZ a NOZ

Kromě výše uvedeného mohou v praxi nastat problémy také v případě konkurence zástavního práva k pohledávce zřízeného podle OZ a zástavního práva k téže pohledávce zřízeného podle NOZ a zapsaného v rejstříku zástav. Ustanovení § 1371 odst. 3 NOZ (resp. § 2016 NOZ) totiž při výkonu zástavního práva výslovně stanoví prioritu zástavního práva zapsaného do rejstříku zástav.

Jak bylo uvedeno výše, OZ se zapisováním zástavního práva k pohledávkám do rejstříku zástav nepočítal a období ustanovení § 1371 odst. 3 NOZ neobsahoval. Zatímco pořadí vzniku zástavního práva zřízeného dle OZ nemůže být v konkrétním případě zpochybněno, může být zpochybněna jeho priorita při výkonu zástavního práva. Ustanovení § 1371 odst. 3 NOZ odsouvá na zadní pozice „zástavní práva vzniklá jiným způsobem“, tj. zástavní práva vzniklá jinak než zápisem do rejstříku zástav, a to bez ohledu na to, za jaké právní úpravy tato práva vznikla.

V tomto ohledu nedává žádnou odpověď ani ustanovení § 3073 NOZ, které pouze říká, jakým způsobem nakládat s existujícím zajištěním, nijak se však nevyjadřuje k otázkám konkurence zajištění zřízených podle OZ a NOZ.

Vzhledem k tomu, že NOZ poskytuje mnohem širší prostor pro soudcovské dotváření práva (a to úmyslně, viz důvodovou zprávu k NOZ), nelze vyloučit, že soudy budou takové případy posuzovat výše uvedeným způsobem, tj. přednostně bude uspokojováno zástavní právo zapsané v rejstříku zástav.

Takový postup by sice byl v souladu s textem zákona, na druhou stranu by se však mohl ocitnout v rozporu se zásadami, na kterých je NOZ založen, zejména s ustanovením § 2 odst. 3 NOZ, podle něhož výklad a použití právního předpisu nesmí být v rozporu s dobrými mravy. Jelikož OZ zástavním věřitelům neumožňoval vylepšit jejich postavení tak, aby nemohli být ohroženi ustanovením § 1371 odst. 3 NOZ, bylo by striktní uplatňování tohoto pravidla vůči nim značně nespravedlivé.

Závěrem je možné uvést, že úprava zástavního práva k pohledávce je v NOZ sice podrobnější a přináší oproti OZ některé nové možnosti, avšak nejasností a rozporů (s potenciálně velmi závažnými dopady) se autoři zákona nevyvarovali. Podobně jako v mnoha jiných případech bude řešení sporných otázek záviset na rozhodovací praxi soudů, přičemž je pouze otázkou času, kdy se některý z výše naznačených problémů před soud dostane.

Václav Smetana

[Weinhold Legal, v. o. s.](#)

Charles Square Center
Karlovo náměstí 10
120 00 Praha 2

Tel.: +420 225 385 333

Fax: +420 225 385 444

e-mail: wl@weinholdlegal.com

[1] Švestka, Spáčil, Škárová, Hulmák a kol. Občanský zákoník I, II. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, s. 1153.

[2] V souladu s ustanovením § 16 předpisu Notářské komory České republiky o Rejstříku zástav schváleného dne 21. listopadu 2013.

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Odpovědnost člena voleného orgánu dle § 159 OZ a vymezení škody způsobené právnické osobě](#)
- [Vnosy do společného jmění manželů a jejich valorizace v aktuální judikatuře Nejvyššího soudu a Ústavního soudu](#)
- [Právo na přístup ke kamerovým záznamům: střet GDPR, informačního zákona a praxe veřejných institucí](#)
- [Postoupení pohledávky na výživné jako novinka právní úpravy účinné od 1. 1. 2026](#)
- [Jak zahájit provoz mezinárodní letecké linky do České republiky \(EU\): právní požadavky pro aerolinky ze třetích zemí](#)
- [Mimořádné vydržení a vývoj judikatury Nejvyššího soudu](#)
- [Preventivně-sankční funkce náhrady nemajetkové újmy za porušení osobnostních práv pohledem Ústavního soudu](#)
- [Odštěpný závod zahraniční společnosti optikou NIS2: Jak správně určit velikost podniku?](#)
- [Zápis ochranné známky bez komplikací. Klíčem k úspěchu je kvalitní předběžná rešerše](#)
- [Zneužití práva na přístup podle GDPR](#)
- [Byznys a paragrafy, díl 31. - létající pořizovatel ve světle nového stavebního zákona](#)